

23. 10. 2007

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Věčně děravá BIS

TOMÁŠ KADLEC: Bez ohledu na pravdivost zprávy o úniku informací je třeba okolnosti případu vyšetřit

Skóre: 0.54
Název zdroje: Euro
Datum vydání: 22.10.2007
Nadpis: Věčně děravá BIS
Podtitulek: TOMÁŠ KADLEC: Bez ohledu na pravdivost zprávy o úniku informací je třeba okolnosti případu vyšetřit
Strana: 60
Rubrika: BEZPEČNOST
Autor: JAN SCHNEIDER
Číslo: 43
Oblast: Časopisy - ekonomika a politika
Zpracováno: 22.10.2007 00:54
Identifikace: CEEU20071022010121 cz
Klíčová slova: kauzy (4x), trestné (2x), zákoně (2x), kauzou (2x), zákon, zákona, ústavu, trestním, trestních, zákonem, zákonném

EURO: Patříte už tak trochu mezi zpravodajské veterány. Jaká byla vaše kariéra?

KADLEC: V roce 1991 jsem nastoupil do kontrarozvědky tehdejší České a Slovenské Federativní Republiky(Federální informační služba - FIS, Federální bezpečnostní informační služba - FBIS). Celou dobu jsem pracoval v odboru na ochranu významných ekonomických zájmů. V letech 1992 až 1998 jsem byl jeho ředitelem.

EURO: Čím vším se tento odbor zabýval? Jak se měnilo jeho zaměření v průběhu doby?

KADLEC: Obecně je možné říct, že od počátku devadesátých let se zaměření a činnost zpravodajských služeb vyvíjely velmi chaoticky a nekonceptně. Vláda jako hlavní klient zpravodajských služeb nejevila o jejich informace - nejen z této oblasti - téměř žádný zájem. Zčásti i proto, že politici většinou neměli žádné exekutivní zkušenosti. Zaměření tohoto odboru (ochrana strategických zájmů republiky, organizovaný zločin, obchod zbraněmi a technologiemi dvojího využití a tak dále) bylo dáno suchou řečí zákona. Na vládě pak je, aby v tomto zákonném rámci stanovila dlouhodobé zpravodajské priority a současně službě zadávala aktuální úkoly. Tento pracovní dialog mezi službami a vládou na systémové úrovni vlastně nikdy nebyl navázán, přestože čestné pokusy o to byly.

EURO: O zpravodajské informace tedy nebyl ze strany politiků zájem?

KADLEC: Zpravodajská služba je poslem špatných zpráv. A těch bylo v době transformace naší

ekonomiky počátkem devadesátých let velmi mnoho. Proto musí v čele zpravodajské služby stát profesně i lidsky silná osoba, aby tyto informace vládě vnutila a obhájila. Musí riskovat vlastní kůži a ukázat, že za výsledky práce svých podřízených ručí. Toto bohužel nebyl případ Bezpečnostní informační služby (BIS).

EURO: Jak se to v praxi projevovalo?

KADLEC: Jednou jsme například získali poměrně zásadní - až skandální - informaci ohledně obchodování s akcemi. Informaci jsem předložil řediteli služby s tím, že je ji třeba urychleně projednat na nejvyšších místech. Ředitel se zachmuřil, zasekl a nedělal nic. Ministrovi to mám prý odnést sám, pokud chci. Tak jsem šel a informaci jsem ministrovi předal. Normálně by mne měl jako pouhého ředitele odboru vyhodit, k jednání s ním měl být kompetentní ředitel služby. Ministr mě však přijal, nehnul ani brvou a informaci založil na dno šuplíku. Co mohl dělat? Všichni jsme věděli, že je pravdivá.

EURO: Co tedy lze ještě dělat, když zákonem předpokládaný adresát zpravodajských informací nechce nic slyšet? To ze služby činí Potěmkinovu vesnici. Daňový poplatník si platí tajnou službu, aby se zdálo, že vládu zajímá ochrana ekonomických zájmů státu.

KADLEC: Ono to bylo ještě horší! Vůbec nebylo lehké prosadit, aby se v devadesátých letech služba začala zabývat ochranou ekonomiky! Řada lidí - z velmi různých důvodů - nechtěla, aby se to v zákoně objevilo. A neustále vysvětlovat, že by se právě této problematice měla služba věnovat, to byl nadlidský úkol. Ale zpět k otázce. V situaci, kdy si sice stát platí zpravodajskou službu, ale vlastně moc nechce vidět výsledky její práce, vzniká bezpečnostní riziko. Schopní lidé začnou odcházet ze služby. A někteří z nich k lidem, které předtím zpravodajsky rozpracovávali. Služba se logicky snaží udržet tuto situaci pod kontrolou, takže své kapacity zčásti vyčerpává sledováním bývalých zaměstnanců. Ale prapůvod problému je ve frustraci příslušníků zpravodajské služby, kteří mají oprávněný pocit, že výsledky jejich práce vlastně nikoho nezajímají. V extrémních případech to vede až k selhání a rozhodnutí, že si dotyčný navíc s sebou odnese nějaké tajné informace. A to je samozřejmě trestné a je to velký malér, který může otrást celou službou. Musíme si uvědomit, že z BIS odešly v průběhu devadesátých let stovky lidí. A nebyli to jen bývalí příslušníci StB, kteří dostali po roce 1990 výjimku z lustračního zákona a mohli dále sloužit. Bohužel to byli také mladí lidé, kteří mnohdy prodělali velmi kvalitní zahraniční kurzy, ale na službu pro stát ze zmíněných důvodů rezignovali a dnes pracují u různých, často zahraničních firem. Zním desítky takových jedinců, jejichž odchodu ze státních služeb je velká škoda. Upřímně řečeno, toto však nebyl pouze problém zpravodajských služeb.

EURO: Může tato negativní motivace hrát roli v poslední aféře úniku informací z BIS?

KADLEC: V podobných případech nepochybně hraje svoji roli negativní motivace někoho zevnitř služby. Podle informací z otevřených zdrojů prý může jít o největší únik informací BIS za celou dobu její existence. Je-li pravda, že nastal únik identit osob "pracujících ve prospěch BIS", pak mohou být ohroženy jejich životy, neboť agenti se musejí pohybovat v kriminálním prostředí. Mohlo by to fatálně ovlivnit budoucnost služby. A to je opět otázka na vedení služby. Jak jsou příslušníci služby motivováni, jak je zacházeno s výsledky jejich práce, jak funguje systém vnitřní bezpečnosti a ochrany utajovaných informací a tak dále.

EURO: K čemu mohou uniknuvší informace sloužit?

KADLEC: Záleží na tom, o jaké informace jde. Jde-li o informace o osobách pracujících ve prospěch BIS, může být ohrožena jejich bezpečnost. Každopádně přestávají být nadále využitelné jako zdroje

informací. Informace o operacích BIS mohou být zajímavé právě pro ty, na něž jsou zaměřené. Jistý zájem je i o informace staršího data, právě z těch privatizačních a restitučních let. V té době se zde začaly profilovat - a to zdaleka ne vždy v souladu se zákonem - silné ekonomické skupiny. Postavení a ekonomická síla těchto skupin jsou dnes již takové, že upozornění na problematické začátky by mohlo vážně poškodit jejich prestiž. Proto chtějí vědět, kde na ně a co může vyplavat.

EURO: Co mohlo být dalším motivem osoby, která tyto informace vynesla?

KADLEC: To samozřejmě konkrétně nevím, ale klíčem k této otázce je rozsah a charakter uniklých informací. Může jít o pokus informace zpeněžit nebo za ně získat protislužby či zajímavé postavení. Cílem může být zastavení operativního rozpracování konkrétního subjektu. Může ale také jít o zneuznaného jedince, který si takto dokazuje svoji zpravodajskou důležitost. Odpověď na vaši otázku se skrývá v podrobné analýze uniklých informací a vyhodnocení, kdo a proč o ně mohl mít zájem.

EURO: Jak může takový únik tajných informací z BIS vůbec nastat?

KADLEC: Česká republika byla před vstupem do NATO kritizována za nedokonalou ochranu utajovaných informací. V roce 1998 musela narychlo přijmout příslušný zákon a zřídit Národní bezpečnostní úřad, aby byla schopna splnit požadavky kladené na členský stát NATO. Naše zpravodajské služby však mají ze zákona velmi rozsáhlé výjimky, takže systém ochrany těchto informací si nastavují zcela samostatně. Pak není možné jasně určit, zda v BIS selhal systém zabezpečení informačních systémů, nebo administrativní bezpečnosti. Mohlo jít i o prosté lidské selhání. BIS provádí проверки svých příslušníků sama, a proto musí ona určit, kde se stala chyba. Předpokládám, že se těmito otázkami budou kromě BIS intenzivně zabývat vláda, Parlament a orgány činné v trestním řízení. Vždy, když nastane masivní únik informací ze zpravodajské služby, musí být vznesena otázka, zda může taková služba vůbec v daném prostředí ještě působit. Zvažují se počty operací, které služba musí ukončit a v nichž může pokračovat (jsou- li jaké).

EURO: Jak se vlastně postupuje, nastane-li taková situace?

KADLEC: Kromě povinností vyplývajících z trestních kodexů se musí postupovat i podle zákona o ochraně utajovaných informací. Služba je povinna nahlásit únik Národnímu bezpečnostnímu úřadu, pokud to neohrozí zájem sledovaný zpravodajskou službou. Pod tuto gumovou formulaci se však vejde leccos. Je tedy otázka, zda to BIS vůbec někomu oficiálně písemně oznámila. Přátelské posezení u kávy s ředitelem BIS proběhne na parlamentní komisi pro kontrolu činnosti BIS. Tam se nic nevyřeší, protože komise nemá vůbec žádné pravomoci a ředitel služby jí vlastně nemusí vůbec nic říct. Dosud nemáme zákon o kontrole zpravodajských služeb, ačkoli politické strany ho mívají ve svém předvolebním programu. Po volbách se však pravidelně zjistí, že "není dostatek politické vůle" ani ve vládní koalici. Tím se kruh uzavírá. Možná do této kauzy vstoupí ještě orgány činné v trestním řízení, ale ty také budou závislé na tom, co jim služba řekne a co ne.

EURO: Pamatujete nějaký takový podobný případ z minulosti?

KADLEC: Informace ze zpravodajských služeb unikaly a budou unikat, ale většinou nejjsou příliš významné. Význam těchto úniků je spíše politický, než aby měl nějaký dopad na bezpečnost nebo mohl poškodit zájmy státu. To byl třeba případ Václava Wallise, který v roce 1992 zřejmě skutečně předal několik dokumentů Viktoru Koženému. Hysterie, která se okolo tohoto případu odehrávala, neodpovídala závažnosti vlastních dokumentů. Zřejmě šlo o odvedení pozornosti od jiných možných skandálů. Nebo případ z roku 1994, kdy BIS údajně monitorovala sjezd KDU- ČSL. Šlo o naprostý nesmysl, ale byly o něm napsány stohy novinových článků. V zahraničí byla celá řada velkých případů, například proslulá cambridgeská pětka nebo Aldrich Ames v CIA, který vyzradil Olega

Gordijevského z KGB, pracujícího zase pro Brity. Vasilij Mitrochin vynášel informace z archivu KGB mnoho let. V italských zpravodajských službách byl nespočet skandálů a také v německých byly. Mimochodem, případ Ames měl na CIA dalekosáhlý dopad a znamenal úplně nový pohled na zajištění vnitřní bezpečnosti a prověrek zaměstnanců této zpravodajské služby. Tehdy vznikl i institut generálního inspektora CIA. Někdy před sedmi lety jsem požádal americké kolegy, zda by nepřijeli do našeho Parlamentu a neseznámili naše poslance s touto kauzou. Když poslanci slyšeli, jakým způsobem tam tehdy probíhalo vyšetřování, padaly jim čelisti. Možná by si na to někteří dnes mohli vzpomenout.

EURO: Co je tak překvapilo?

KADLEC: Jednak sám případ vynášení informací, který probíhal v CIA několik let, aniž by kdokoli cokoli tušil. Důsledky byly katastrofální. Ruská strana zřejmě zlikvidovala několik osob, které pracovaly pro CIA a jejichž identitu Ames vyrazil. Poslance překvapila i otevřenost, s níž se CIA k celé věci postavila a zveřejnila vše, co se dalo. Myslím, že v tomto případě šli dokonce za obvyklou hranici. O případu byly napsány studie a knihy, byl natočen film. Celá záležitost tak byla poměrně široce diskutována. Bohužel asi o rok později byl u CIA odhalen další defektor, který vynášel informace ruské straně. Domnívám se, že něco podobného je zatím u nás v podstatě nepředstavitelné. Taktika našich zpravodajských služeb je vždy vše zlehčovat a dělat, jako že se nic nestalo. Inu, ředitelská místa jsou docela dobře placená.

EURO: Jak si myslíte, že celá záležitost skončí?

KADLEC: Nejsem věstec, ale zřejmě bude snaha celou věc bagatelizovat prohlášeními typu "BIS má svoje informace pod kontrolou" a vzbudit dojem, že se vlastně nic nestalo. Jestliže však unikly informace takového charakteru, o kterých se píše v tisku, pak se stalo velmi mnoho a měly by z toho být vyvozeny poměrně dost zásadní a jasné závěry. Ale jestliže se opravdu nic nestalo, pak by se někdo pro změnu měl zabývat tím, co má celá kampaň znamenat, kdo a proč ji otevřel a komu má posloužit.

TOMÁŠ KADLEC (45)

Po absolvování Technické fakulty Zemědělské univerzity v Praze (1982 - 1987) pracoval jako samostatný výzkumný pracovník ve Výzkumném ústavu ochrany materiálu (1987 - 1991). Poté nastoupil do Federální informační služby (předchůdkyně dnešní Bezpečnostní informační služby - BIS) do odboru na ochranu významných ekonomických zájmů státu. Ředitelem tohoto odboru byl v letech 1992 až 1998. V únoru 1998 přešel na úřad vlády jako poradce předsedy vlády Josefa Tošovského pro oblast bezpečnosti a privatizace malých podniků. V srpnu 1998 byl vládou jmenován ředitelem Národního bezpečnostního úřadu (NBÚ), ústředního orgánu zodpovědného za ochranu utajovaných informací. Byl pověřen založením tohoto úřadu a zastupováním České republiky v bezpečnostním výboru NATO v Bruselu. Od rezignace na post ředitele NBÚ byl od dubna 2003 až do srpna 2005 generálním ředitelem a předsedou představenstva Čepro Praha, společnosti obchodující s pohonnými hmotami a zabezpečující státní hmotné rezervy. V současné době je osobou samostatně výdělečně činnou. Ženatý, otec čtyř dětí. Mluví plynule anglicky, průměrně rusky, ve francouzštině je pokročilý začátečník.

Ředitel BIS musí riskovat kůži i vůči vlastní vládě, protože nosí špatné zprávy
Zřejmě bude snaha celou věc bagatelizovat a prohlášeními typu "BIS má svoje informace pod kontrolou" vzbudit dojem, že se vlastně nic nestalo

JAN SCHNEIDER, spolupracovník redakce

Foto - Jan Rasch

Zpracovatel: [Anopress IT a.s.](#)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz